

Politikus, magánember és a „korszak”

Ma a sztálini szovjet típusú, szocialistának nevezett modellből kiábrándult magyar társadalom érthetően kutat történelmi kapaszkodók után. Kik azért, mert volt eszményeiket veszítették, kik azért, mert soha magukénak nem vallották az előbbieket. Vagy éppen soha nem voltak eszményeik. Kik a koalíciók 1945–48-as évek, mások az 1945 előtti Magyarország szellemének felélesztésétől várnak eligazítást. De vajon nem hiába?

A két háború közötti Magyarországból, a „Horthy-kor”-ból, az 1945, majd még inkább az 1949 utáni politikai propaganda antikorszakot teremtett. Az ezeréves népelnyomás utolsó korszakaként, a történelem legreakciósabb tényezőinek kifejlődéseként mutatták be.

A történetírás az 1960-as évektől fokozatosan szakított e propaganda-telekkel. A Kádár-korszak kiegyezéssel politikája tolerálta a kettősséget: a szakmában már reális hang, aktaszerű tényfeltárás, a politikai propagandában még élt a „befeketítés”.

A szakma elmondta, elmondja: tarthatatlan a „Hitler utolsó csatlósa” politikai vádaskodással egy társadalmat egészében értékelni, és nem lehet az illegális vagy legális munkásmozgalom politikáját a rendszer egésze érték-mérőjeként tekinteni. De elmondtuk és elmondjuk: a két háború közötti Magyarország nem utolsó sorban az ország területi szétesése, a társadalom munka- és termelési kultúrájának csonkulása következtében megtorpanás a századforduló fejlődése után. Politikai rendszere fejlettebb volt a háború előttinél, de a nyugat-európai összehasonlítást nem bírja el. És míg Nyugat-Európa társadalmi mind nyitottabbá lettek, a társadalom alsóbb rétegei mindjobban emancipálódtak, a magyar társadalom zártsága, tulajdon- és társadalmi zártsága tartósan bizonyult...

Horthy Miklós nem volt nagy államférfi.

1945 után a baloldali vicclapok és a kommunista párt propagandája a nép összes szenvedését, a különítményesek 1919–1920. évi törvénytelen működését, a faszizmus magyarországi betörését Horthy számlájára írta – jogtalanul. 1949 után már tankönyvek, politikai brosúrák is csak negatív jelzőkkel emlegették személyét. Az 1960-as években enyhült a szidalmazás, de jellemző, hogy szakmonográfia még a liberalizálódott utolsó években sem készült róla. Pedig tevékenységét a korszak kutatói igazán jól ismerték, ismerik. Nem a böllérbicskás különítményesek vezére volt, mint politikai beszéd állította néhány éve is, hanem az első háborúban, a forradalmakban szétesett magyar társadalmat konszolidálni képes személyiség. Az államfő iránti formai igényeknek megfelelt: jól képzett tisztként otthonosan mozgott a társasági életben, a királyi udvarban megtanulta az állami reprezentációt, s képviselője tudott lenni egy országnak. De mint államférfi, nem értette a korszak legdöntőbb új tényezőjét, a szociális mozgalmakat, a baloldali értékeket egyértelműen elutasította, igaz, a szélsőjobbboldaliakat is idegenül nézte. Integratív személyiség csak a konzervatívok, a jobboldal számára tudott lenni. Személyileg sok paternalizmus és emberi jóindulat jellemezte, de inkább igazodott a világhoz, mintsem formálta azt. Egyéni képességeit és bölcsességét nem tudta bizonyítani, amikor 1941-ben vagy 1944-ben kellett volna. A nemzet 1945 utáni sorsa sokban másként alakult volna, ha tehetségesebb és cselekvőképesebb államfővel éljük meg a nevével összeforrasztott korszakot...

Az antikorszakot, az antihősöket mindig rossz politika teremti. Ha bukik e politika – megkezdődik a korábban szidalmazottak értékeinek felmutatása. De ha a történelmi értékelést nem hagyjuk rá a tényeket kutató szakmára, a történettudományra, akkor a korábbihoz hasonló hibába eshetünk: az egykori antihősök mostani idealizálásába.

GLATZ FERENC

TARTALOM

● Glatz Ferenc: Politikus, magánember és a „korszak”	2
● Sipos Péter: A kormányzó	3
● Horthy Miklós életpályájának krónikája (Összeállította: Stemlerné Balog Ilona–Demeter Zsuzsanna)	5
● Pál Csaba: Kenderes, a családi birtok	12
● Budaörs, 1921 (Közéteszi: Soldos László)	13
● Romsics Ignác: A kormányzó és a „gazda”	15
● Vigh Károly: Horthy és Zsilinszky	18
● L. Nagy Zsuzsa: Amerikai diplomaták jelentései	20
● Szűcs László: Osztrák diplomaták jelentései	22
● Dömötörfi Tibor: A Horthy-kultusz elemei	23
● Vargyai Gyula: Gyászszertartás és politika	26
● Dombrády Loránd: A Kormányzó Katonai Irodája	29
● Utolsó üzenet a nyugati szövetségesegekhez (Közéteszi: Vida István)	31
● Miért nem ült Horthy a háborús bűnösök padján? (Közéteszi: Haraszi Éva)	32
● Horthy Miklós levelei Zsitvay Tiborhoz (Közéteszi: Romsics Ignác)	33
● Vajnai Lajos: Horthy Lisszabonban	36
● Amit tanítottak róla (Összeállította: Horváth Zsolt)	37

JELENIDŐBEN

● Hajdu Tibor: A köztársaság kikiáltása, 1918	39
● Vida István: A második köztársaság kikiáltása, 1946	41

SZEMTANÚ

● Győriványi Sándor: Egy pártalakulás történetéhez	43
--	----

MŰHELY

● Kosáry Domokos: 1849: Egy amnesztia legendája	45
---	----

KISEBBSÉGBEN

● Egyed Ákos: Székelyek tanácskozása	47
--------------------------------------	----

TÖRTÉNELEM AZ ISKOLÁBAN

● Pető Iván: Magyarország Közép-Európa gazdaságában, 1945–1949	50
--	----

EGYHÁZ ÉS TÁRSADALOM

● Barcza József: Református kollégiumok	54
---	----

FIGYELŐ

● Kapitánffy István: A konstantinápolyi hippodromosz	56
● Engel Pál: A magyar őstörténet három problémája	58
● Fejtő Ferenc: Liberalizálódás Hruscsov idején	60
● Glatz Ferenc: Európa Intézet – Budapest, 1990	62

TISZTELT SZERKESZTŐSÉGI

● Borhi László: Agybeteg volt-e Wilson és Roosevelt?	65
● Deák István: A magyar honvédség magatartásáról a megszállt szovjet területeken	67

História

A Magyar Történelmi Társulat folyóirata.

Megjelenik évente hatszor

Szerkesztőség: 1014 Bp., Üri u. 53.

Főszerkesztő: GLATZ FERENC

Rovatvezetők: KERTÉSZ ISTVÁN, SIPOS PÉTER, SZAKÁLY FERENC
VÖRÖS KÁROLY (felelős szerkesztő)

Szerkesztőbizottság: BALOGH ANDRÁS, BENDA KÁLMÁN, BÍRÓ FERENCNÉ, DIÓSZEGI ISTVÁN, ERÉNYI TIBOR, HANÁK GÁBOR, KOVÁCS TIBOR

Kiadja: a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat.

Felelős kiadó: Horti József vezérigazgató

Készült a Zrínyi Nyomdában Budapest

Felelős vezető: Grasselly István vezérigazgató

Terjeszti: a Magyar Posta

HU ISSN 01392409. Index: 25384

Kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldünk vissza!